

Oponentský posudek na disertační práci

Československo a Francie 1948-1968

Československo-francouzské diplomatické a kulturní vztahy v letech 1948-1968

Autorka práce: Ludmila Motejlková

Předložená disertační práce v oboru Historické vědy – české dějiny je věnovaná tématu, které začíná být poměrně dobře zmapované, ať už francouzskými autory (především prof. A. Marès, který se věnuje hlavně dějinám diplomatických vztahů, a jeho doktorandy a spolupracovníky, např. S. Reznikow, který se zaměřil především na frankofilství před vznikem Československa) ale i českými (např. prof. M. Lenderová nebo Dr. J. Hnilica a další).

Mohli bychom si však přát rozšířit „řídce řady textů věnovaných československo-francouzským diplomatickým a kulturním kontaktům“ v padesátých a šedesátých letech minulého století, jak uvádí autorka v úvodu práce. Je patrné, že mnoho dokumentů zůstalo prozatím mimo zájem badatelů a že zcela určitě zbývá mnoho utajených či zčásti neznámých informací, které přinesou nové světlo na tuto širokou problematiku.

Mezi pozitivní stránky tohoto textu patří určitě práce s primárními zdroji resp. prameny, které nebyly dosud dostatečně využity, pokud vůbec byly.

Navzdory chvályhodnému výběru tématu a zčásti i způsobu, jakým se autorka zhostila práce, a vzhledem k „povinnosti“ oponenta si zde však dovoluji uvést několik kritických poznámek.

Z hlediska samotného tématu by bylo bývalo vhodné, kdyby si autorka vybrala buď diplomatické, nebo kulturní československo-francouzské vztahy. Práce by byla ucelenější a snad by bylo možné jít hlouběji do různých záležitostí, které práce obsahuje. Když už si však autorka vybrala tyto dvě roviny, bylo by vhodnější je propojovat systematicky a náležitě vysvětlit, proč a jak toto uskutečnit.

K této poznámce patří i další komentář směřující k „neopominutelné součásti československo-francouzských vztahů“, tedy kontaktům (resp. vztahům) mezi komunistickými stranami. Nutno poznamenat, že nakonec se autorka k této velmi specifické kapitole francouzsko-československých dějin příliš nedostala (patrně z toho důvodu, že vychází z předpokladu, že KSČ de facto řídila více méně přímo zahraniční politiku, přičemž se věnuje specificky „zdvojení“ vztahů jen tam, kde zřetelně KSČ měla jasnou specifickou zahraniční činnost). Tím ale, že si autorka vybrala zakomponovat i tuto další úroveň, nepřidala na ucelenosti celého korpusu. I zde bychom, jako čtenáři, mohli očekávat např. propojení vnitřních rovin zahraniční politiky (Paříž vs. Praha) s dalšími mocenskými centry (Moskva, popřípadě Washington před r. 1958?) a tedy důrazné zasazení problematiky do kontextu studené války.

Jinak řečeno máme tu de facto dvě, resp. tři, více méně propojené a více méně analyzované (spíše však popsané) typy vztahů, které nejsou dostatečně provázány autorčiným výkladem.

Z této primární dvojkolejnosti tématu (diplomatické-kulturní) vcelku logicky plyne osnova práce, která je v nosné části (str. 122-342) dělená do dvou na sobě nepříliš navazujících kapitol, první tedy o diplomatických vztazích, druhá o kulturních vztazích. Pokud se v první části autorka drží chronologie diplomatických vztahů a de facto nijak moc je neproblematicky (a tím práce nabírá poměrně monotónní popisný ráz), v druhé části se věnuje bez dostatečného

dotazení několika různým nepříliš propojeným problematikám, přičemž v některých záležitostech se dostává k jádru věci (francouzsko-československé vztahy) jen okrajovým způsobem. Příkladem může být např. kapitola 3.1.1.. Tato druhá část práce je značně nevyvážená tím, že základem autorčina výkladu jsou téměř výhradně československé materiály a tudíž i pohledy, resp. problémy. Tato praktická nevyváženost je patrná např. z názvu podkapitol, které dobře sledují zpracovaná témata: „čs. zahraničně-kulturní politika“, obdoba na francouzské straně není, té se autorka věnuje jen jako součásti podkapitoly „čs-francouzské kulturní vztahy“ (tedy předpokládané jádro disertační práce), která je o poznání kratší a již se znovu vrací ke chronologickému popisu vývoje.

Zcela nepochopitelná, resp. zcela mimo téma disertační práce, je příliš dlouhá první kapitola o politickém vývoji Francie v letech 1944-1968. Poznámka není pouze k tomu, že autorka převzala částečně část své diplomové práce, ale že je naprosto zbytečná v kontextu dané problematiky: bylo by stačilo, kdyby autorka pouze připomenula (v úvodu), jakým vývojem prošla Francie v tomto období a odkázala na dostupnou literaturu (popřípadě i na zmíněnou diplomovou práci). Takto máme třetinu disertační práce (přes sto stran) naprosto mimo téma. Kdybychom přesto uznali nějakou hodnotu takovému elaborátu, pak by chyběl celkem logicky obdobný výklad (třeba i ve zkrácené podobě) týkající se druhé stranz, tedy Československa (nelze tím chápat vztah KSČ-ministerstvo nebo vláda).

V opačném gardu stojí možná hlubší výtka: věnovat se československo-francouzským vztahům v padesátých a šedesátých letech 20. století, a nezasadit je do kontextu předešlých vztahů, je zcela nepochopitelné. Nezasadit sledovaná období do delšího historického kontextu je zde výrazný nedostatek, přičemž se v několika rovinách tento fakt jeví naprosto jasně (kontinuita/zánik předchozích institucí apod.).

V tomto ohledu, ale rovněž i obecně, nezbyvá než konstatovat nanejvýš faktografický resp. popisný přístup. Autorka se např. mohla vrátit ke konceptu kulturní diplomacie a ukázat, jak vzniká nebo k jakému vývoji dochází, resp. došlo, během sledovaného období. Zajímavé by to bylo např. právě zaměřením se na československou zahraniční politiku (ve francouzském kontextu „velmoci“ se to očekávat dá, a je to již poměrně dost probádané téma). I v dalších rozměrech je patrný onen zmíněný velmi zplošťující přístup autorky, třeba problematika sesterských měst byla již analyzovaná ve francouzsko-německém kontextu a mohlo dojít, když ne ke srovnání, tak aspoň k převzetí problematizace tématu (např. práce L. Filipové).

Možná by bývalo stačilo poněkud zpřesnit resp. ucelit úvod, který by lépe vysvětlil záměr autorky a skutečně přednesl základní problematizaci: jak předchozí historie československo-francouzských diplomatických (a kulturních) vztahů, tak jejich důležitosti pro vznik a upevnění první Československé republiky. Až následně by se dal pochopit smysl dalšího vývoje, samozřejmě v kontextu studené války. Teoretizace taktéž naprosto chybí, což částečně mohu pochopit z hlediska toho, že se autorka věnuje bádání v archívech a rozkrývání informací v nich dosud ukrytých. Na druhé straně často tato práce postrádá dostatečný odstup a vsazení do širšího kontextu. V důsledku se může zdát, že práce je naskládáním různých dílčích fenoménů popisně prezentovaných.

Závěr nemůže suplovat ostatním částem práce: měl by být pouze shrnující a již neobsahovat odkazy na literaturu.

Z formálního hlediska bych si dovolil pouze upozornit na pár překlepů ve francouzských jménech a slovech. Občas se vyskytují nepřesné pojmy či názvy (např. na stránce 180, Tunis místo Tunisko apod.).

Vcelku bych sice na jedné straně vyzdvihl práci s prameny a práci v archívech. Na druhé straně je předložená disertační práce značně problémová v poměrně zásadních bodech. Proto ji doporučuji s velkými výhradami: celkově bych doporučil značné přepracování, alespoň úvodu (zcela nedostatečný úvod do problematiky) a první části, která je takto naprosto nadbytečná a práce by bez ní byla o něco méně problémová.

V Praze, 30. června 2014

Doc. Michel Perottino, Ph.D.